

РОЗДІЛ III

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У КОНТЕКСТІ ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 793.3.071.5:374.7(091)

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.150-162](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.150-162)

**Благова
Олександрівна** – доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Blahova Tetiana – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Choreography of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University (Poltava, Ukraine)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5446-3412>

E-mail: tatablagova@gmail.com

НЕФОРМАЛЬНА ХОРЕОГРАФІЧНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Анотація. У статті розкрито динаміку розвитку хореографічної освіти в Україні у позаінституційних формах організації в період 40-50-х рр. ХХ століття. Уточнено сутність поняття «аматорство», «хореографічне аматорство», встановлено їх смисловий взаємозв'язок, а також функційне значення феномену непрофесійної творчої діяльності в галузі танцю у структурі неперервної хореографічної освіти. В аспекті суспільно-політичних і культурних детермінант проаналізовано організаційно-правові засади та інструктивно-методичне забезпечення хореографічної підготовки дорослих у закладах масової культури. На основі аналізу звітної документації культосвітньої галузі виявлено, що підтримка аматорської хореографії була централізованою, нормативно врегульованою і покладалася на спеціальні профільні відділи. Основні напрями їхнього просвітництва були представлені методичною, навчально-виховною та організаційною роботою.

Наголошено, що поширення елементарних хореографічних знань серед дорослого населення відбувалося у різних форматах естетико-виховної спрямованості, а саме: тематичних лекціях, зустрічах із відомими діячами мистецтва, концертах, вечорах відпочинку, виступах професійних мистецьких колективів. Провідною формою організації хореографічної активності в умовах клубного дозвілля були аматорські танцювальні колективи. Водночас зауважено, що в перше повоєнне

десятиліття якісний рівень аматорських танцювальних гуртків залишався низьким, незважаючи на популярність хореографічного жанру в соціумі. Актуальною залишалася потреба в підготовці фахівців хореографічного жанру в системі культурно-масової роботи. Дієвим напрямом розвитку тогочасного хореографічного аматорства були масові форми творчості – конкурси, огляди, олімпіади різних рівнів. Результати їх проведення виявляли реальний рівень виконавської майстерності аматорів, стимулювали впровадження низки офіційних ініціатив щодо його покращення. Формування змісту аматорської хореографії передбачало кореляцію ідеологічних і просвітницьких завдань, що підтверджувало педагогічні ресурси неформальної хореографічної освіти дорослих.

Ключові слова: хореографічна освіта; неформальна хореографічна освіта дорослих; хореографічне аматорство; заклади масової культури; аматорські танцювальні колективи; хореографічне просвітництво.

Blahova Tetiana

NON-FORMAL CHOREOGRAPHIC EDUCATION OF ADULTS IN UKRAINE: HISTORICAL AND PEDAGOGICAL CONTEXT

Abstract. *The article reveals the development of dynamics of choreographic education in Ukraine in non-institutional organization forms during the 40s-50s of the 20th century. The essence of the categories «amateur» and «choreographic amateur» is clarified. Their semantic relationship is established, as well as the functional significance of the phenomenon of non-professional creative activity in the field of dance in the structure of continuing choreographic education. In the aspect of socio-political and cultural determinants, the organizational-legal principles and instructional-methodical provision of adults' choreographic training in institutions of mass culture were analyzed. Based on the analysis of the reporting documentation of the cultural and educational spheres, it was found that the support of amateur choreography was centralized, normatively regulated, and relied on special specialized departments. The main directions of their enlightenment were represented by methodical, educational, and organizational activities.*

The spread of elementary choreographic knowledge among the adult population took place in various formats of aesthetic and educational orientation, namely thematic lectures, concerts, evenings of rest, and performances of professional artistic groups. The leading form of organization of choreographic activity in the conditions of club leisure was amateur dance groups. Choreographic groups became a significant factor in the quantitative dynamics of dance performance in the environment of club leisure. At the same time, it was noted that the need to train choreography specialists in the cultural and mass work system remained relevant. The active direction of amateur choreography development at that time was mass forms of creativity. Their

implementation results revealed the actual level of amateurs' performing skills. While forming the content of non-institutional forms of adult choreographic education, there was a correlation between ideological and educational factors. It was confirmed by the pedagogical resources of amateur choreography.

Key words: *choreographic education; non-formal choreographic education of adults; choreographic amateurism; institutions of mass culture; amateur dance groups; choreographic enlightenment.*

Постановка проблеми, її актуальність. Розвиток хореографічної освіти в Україні є багатовимірним діалектичним процесом, динаміка якого відбувається в розмаїтті формальних, неформальних та інформальних організаційних форм. Зокрема, дослідження аматорської хореографії як історико-культурного явища і одного із популярних векторів мистецької активності в соціумі дозволяє визначити її складником неформальної хореографічної освіти, що об'єднувала різноаспектні осередки танцювальної творчості на різних етапах свого історичного поступу. Спільною і важливою ознакою позайнституційних форм організації хореографічної освіти вважаємо те, що вони забезпечували прилучення різновікової аудиторії (учнівської молоді і дорослого населення) до мистецтва танцю, реалізуючи комплекс просвітницьких завдань. Відповідно, актуальним в умовах сьогодення видається студювання педагогічних ресурсів неформальної хореографічної освіти дорослих в історичному контексті.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні і практичні аспекти непрофесійної хореографічної підготовки дорослих в Україні висвітлено у наукових розвідках культурологічного, мистецтвознавчого, педагогічного спрямування. Серед досліджень із узваної проблематики доцільно виокремити наукові роботи Т. Бакланової, О. Бурлі, Л. Дорогих, С. Забрєдовського, О. Касьянкової, Б. Кокуленка, Т. Луговенко, В. Похилєнка, Т. Пуртової, О. Сокольської, Ю. Станішевського, В. Уральської, П. Фриза, де окреслено різні аспекти творчої активності в галузі танцювального мистецтва. Однак, незважаючи на широкий діапазон інформаційних ресурсів щодо вивчення аматорської хореографії, в історико-педагогічному дискурсі цей напрям розвитку освіти мистецького профілю потребує узагальненого наукового аналізу та осмислення.

Мета публікації – дослідити розвиток неформальної хореографічної освіти дорослих в Україні у структурі позайнституційних форм організації в період 40-50-х рр. ХХ ст.; схарактеризувати тенденції хореографічного аматорства в аспекті суспільно-політичних та культурних детермінант; проаналізувати нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення неформальної хореографічної підготовки дорослих як складника аматорської творчої активності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В історичній динаміці розвитку неформальної хореографічної освіти безпосередньо пов'язаний із утвердженням у культурно-мистецькому просторі такого

феномену, як хореографічне аматорство – в диверсифікації його видів, жанрових ознак, стильових напрямів. Термінологічний аналіз поняття «хореографічне аматорство» потребує уточнення поняття «аматорство», що характеризує феномен непрофесійної творчої активності. Так, у наукових розвідках Л. Дорогих, А. Каргіна, А. Піотровської, Т. Пуртової, Б. Путілова, В. Уральської поняття «аматорство» інтерпретоване в різних аспектах й водночас розглянуто загалом як об'єктивне історико-культурне явище, що позначає індивідуальну чи спільну непрофесійну творчу діяльність осіб, колективів у неорганізованих або організованих формах. Зокрема, Л. Дорогих – дослідниця аматорського мистецтва в українській культурі – тлумачить цей феномен «як прояв самодіяльного у мистецтві» (Дорогих, 1998 а, с. 1), що «<...> здійснюється широкими групами населення у сфері дозволяя з метою творчої самореалізації, засвоєння художньої культури суспільства і власної творчості» (Дорогих, 1998 б, с. 35). У контексті нашого дослідження визначаємо хореографічне аматорство невід'ємним компонентом неперервної хореографічної освіти, зокрема її допрофесійним складником, який забезпечує підготовку у галузі танцювального мистецтва в неформальних формах організації та характеризується масовістю, чітко визначеною структурою, смисловим наповненням, професіоналізмом у керівництві (Благова, 2021, с. 258).

Історико-педагогічна ретроспектива поступу неформальної хореографічної освіти дорослих в Україні дозволяє зазначити, що періодом активізації законодавчих ініціатив щодо її регламентації було перше повосенне десятиліття 40–50 х рр. ХХ ст. – час піднесення аматорського мистецького руху в умовах повоєнної відбудови і культурного будівництва. Розвиток аматорських хореографічних колективів скеровували Комітет у справах мистецтв УРСР і Комітет у справах культурно-освітніх установ УРСР при Раді Міністрів УРСР через Управління художньої самодіяльності й райвідділи культурноосвітньої роботи. Зазначені інституції формували нормативно-правову базу задля розширення мережі закладів масової культури та вдосконалення їхньої просвітницької діяльності. Стратегічні завдання розвитку аматорської творчості, офіційно регламентовані з 1946 р., було спрямовано на «<...> поліпшення ідейної і творчої роботи в самодіяльних гуртках, оновлення їхнього репертуару, підвищення кваліфікації керівників мистецьких колективів» (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 60, арк. 2–3).

Організаційно-методичне забезпечення розвитку танцювального аматорства здійснювали хореографічний відділ Центрального Будинку народної творчості УРСР [далі ЦБНТ – Т. Б.], підпорядковані йому зональні профільні відділи, методичний підвідділ хореографічної самодіяльності Центрального науково-методичного кабінету культурно-освітньої роботи Мінкультури УРСР. Основні напрями їхньої діяльності були представлені методичною, навчально-виховною та організаційною роботою. Розвиток аматорської хореографічної підготовки в закладах масової культури забезпечували кабінети художньої самодіяльності та безпосередньо методисти-хореографи, які організовували просвітницькі заходи естетико-

виховної спрямованості: тематичні лекції, зустрічі з відомими діячами мистецтва, концерти, вечори, виступи професійних мистецьких колективів (ЦДАВО України. Ф.4762. Оп. 1. Спр. 134, арк. 38).

Принагідно зазначимо, що в перше повоєнне десятиліття, незважаючи на популярність хореографічного жанру в соціумі, якісний рівень аматорських танцювальних гуртків залишався доволі низьким. Відповідно, найближчою перспективою діяльності Центрального та підлеглих йому обласних і районних БНТ було визначено підвищення професійного рівня керівників аматорських колективів. Важливо, що більшість звітів Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР, де констатовано факти незадовільного стану розвитку хореографічного жанру, містили також конкретні рекомендації з питань покращення роботи БНТ різних рівнів і перетворення їх на «<...> справжні методичні центри художньої самодіяльності» (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 386, арк. 67). Методисти-консультанти БНТ мали надавати систематичну допомогу в різних організаційних формах: проводити лекторії з питань гурткової роботи, відбору репертуару; організовувати виїзди артистів театрів із метою практичної допомоги учасникам хореографічної самодіяльності; розсилати інструктивно-методичні листи для роботи хореографічних гуртків, навчальні програми, положення про порядок проведення конкурсних заходів. Основну увагу було скерововано на виховання художніх керівників районних будинків культури та сільських клубів. У 1946 р. методистами ЦБНТ УРСР було надано 34762 консультацій із творчих і методичних питань гурткової роботи, здійснено 1152 виїзди до районних і сільських клубів. За статистикою, методичною допомогою було охоплено до 80% керівників творчих колективів республіки (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 60, арк. 18).

Про виконання заходів просвітницького характеру зазначено в Доповідній записці Комітету в справах культурно-освітніх установ УРСР Раді Міністрів УРСР від 1.08.1949 р. «Про стан підготовки до проведення районних, міських, обласних оглядів»: 1) упродовж березня-травня 1949 р. ЦБНТ провів 10–15 денні семінари для методистів з усіх жанрів; 2) розроблено й надіслано до всіх областей УРСР програми «внутривиховачої» роботи в самодіяльних гуртках, програми курсів для постійних семінарів із підвищення кваліфікації художніх керівників будинків культури, керівників гуртків; 3) Управління у справах вищої школи УРСР розіслало розпорядження до всіх навчальних закладів про забезпечення широкої участі в оглядах художньої самодіяльності студентства (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 332, арк. 57–60). Керівникам музично-драматичних театрів було рекомендовано направляти провідних майстрів сцени до сільських і районних культурних осередків задля фахової допомоги самодіяльним хореографічним колективам.

Окремо важливою ділянкою роботи методистів центрального й обласних БНТ стає процес формування репертуару танцювальних колективів, чітко регламентований низкою офіційних імперативів. Зокрема, у репертуарній політиці ЦБНТ УРСР здійснює методичну роботу відповідно

до постанови ЦК КП(б)У від 1.10.1946 р. «Про репертуар художньої самодіяльності культосвітніх установ» (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 60, арк. 34). Зауважимо, що у річному звіті про роботу Управління художньої самодіяльності та ЦБНТ УРСР за 1947 р. було згадано про «незадовільний стан репертуару для хореографічних гуртків та відсутність репертуарних матеріалів для них навіть у планах видавництва» (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 149, арк. 5–6). Такий висновок було аргументовано тим, що в цей період, за визначенням експертів, «найбільш слабким місцем» у роботі ЦБНТ залишався хореографічний відділ, він працював незадовільно, особливо у справі створення «нового радянського танцю». Поповнення репертуару аматорських танцювальних гуртків новими творами відбувалося безконтрольно й залежало передусім від фахового рівня та естетичного смаку керівника-хореографа. Одним із головних недоліків цієї ділянки роботи залишалася «недостатність кваліфікованих керівних кадрів із хореографічного жанру», а також майже повна відсутність хореографів-авторів, здатних створювати танцювальні постановки.

З метою усунення недоліків у художній самодіяльності й докорінного поліпшення роботи БНТ Комітет у справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР упродовж 1946-1948 рр. затверджує проведення заходів, спрямованих саме на посилення репертуарного контролю. Це значно активізувало організаційну і творчу діяльність хореографічного відділу ЦБНТ та його обласних відділів щодо оновлення танцювального репертуару. Методисти-консультанти ОБНТ проводили обласні та районні семінари для керівників хореографічних гуртків, розсилали інструктивно-методичні матеріали, тематику мистецьких творів, списки забороненої та рекомендованої літератури, оновлені репертуарні збірки, здійснюючи загальне керівництво навчально-виховною діяльністю танцювальних колективів (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 60, арк. 34). До методичного забезпечення хореографічної самодіяльності залучали знаних балетмейстерів республіки (Г. Березової, Т. Таїрова). Щомісячно друкували їхні методичні розробки. Відомо також про запровадження Г. Березовою систематичної консультаційної роботи з керівниками аматорських танцювальних колективів з метою очищення галузі від низькопробного мистецького продукту, а саме: «<...> щоби вульгарні ритмічні танці були зжитими, адже вони не мають жодного стосунку ані до справжньої пластики, ані до сцени <...>» (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 148, арк. 14). Упродовж 1947 р. керівникам-хореографам було розіслано методичні листи з питань ідейно-виховної роботи у колективах, упорядковано списки вилучених і рекомендованих сценічних танцювальних зразків, видано збірку українських танців «Вихор» і підготовлено до друку збірку молодіжних танців (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 102, арк. 28-31).

Поширення танцювального жанру в соціумі зумовлювало необхідність його регламентації не лише в директивах профільних керівних органів, але й безпосередньо у структурі осередків клубного просвітництва,

які не випадково було проголошено «<...> справжніми вогнищами політико-виховної та культурно-просвітницької роботи» (ЦДАВО України. Ф. 5116. Оп. 6. Спр. 151, арк. 51). Потвердження їхнього естетико-виховного ресурсу знаходимо в тогочасній періодиці: «<...> клуби синтезують засоби цілеспрямованого впливу на особистість, розвиваючи не лише специфічні мистецькі, а й універсальні людські здібності, які можуть бути реалізованими у будь-якій сфері діяльності та пізнання. <...> Відомо, що учасники хореографічної студії чи ансамблю не лише збагачують свій духовний світ, а й удосконалюють свою психомоторику в цілому» (Долинова, 1975, с. 26–27).

Організаційно-методичне керівництво хореографічного аматорства зафіксовано в окремих статутних положеннях закладів масової культури, діяльність яких було спрямовано на «<...> розгортання серед населення художньої самодіяльності, як найбільш масової форми виховання трудящих засобами мистецтва <...>» (ЦДАВО України. Ф.4762. Оп. 1. Спр. 134, арк. 36). У «Типовому статуті сільського або колгоспного клубу» серед завдань культурно-просвітницької роботи визначене «<...> сприяння розвитку художньої самодіяльності, організації масових гулянь, ігор, інших форм культурного відпочинку й розваг колгоспників та трудящих <...>» (там само, арк. 3–6). У «Положенні профспілкового клубу» зміст просвітницької роботи передбачав активний розвиток різних видів художнього аматорства, організацію культурних розваг (там само, арк. 47–51). З-поміж різновидів аматорської творчості затребуваним і популярним засобом організації розумного відпочинку та розваг робітничої молоді традиційно було визначене хореографічне виконавство – як окрема тимчасова форма дозвіллевої активності під час клубних танцювальних вечорів або ж як невід’ємний складник просвітницьких заходів. Нормативне врегулювання хореографічного напряму у структурі клубів передбачало підтримку самодіяльних танцювальних колективів; поширення елементарних хореографічних знань серед населення шляхом просвітницьких заходів (Дорогих, 1998 в, с. 10). Метою функціонування танцювального гуртка визначене масове залучення молоді до мистецтва хореографії, формування в гуртківців художнього смаку та розвиток у них фізичних якостей. Учасниками клубного колективу могли стати представники молоді віком від 14 до 18 років, забезпечуючи діяльність юнацьких секцій клубу, а також працівники й колгоспники віком від 18 років, які «<...> бажають активною участю у роботі клубу підвищити свій загальнокультурний рівень» (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 134, арк. 5–6).

Окремим напрямом розвитку змісту хореографічного аматорства вважаємо його масові форми – конкурси, огляди, олімпіади різних рівнів, які стали вагомим чинником кількісної та якісної динаміки танцювального виконавства. З архівних джерел відомо, що впродовж 1946 р. ЦБНТ УРСР відбулося понад 103 тис. концертів, конкурсів і оглядів (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 60, арк. 22). У наступні роки на структурні підрозділи ЦБНТ УРСР і підпорядковані йому профільні підрозділи покладалася

організація конкурсних заходів, що охоплювали різні соціальні категорії аматорів, зокрема й учнівську та студентську молодь. Їхнє проведення мало передовсім політичне забарвлення та здебільшого було присвячене державним радянським святкуванням. Відповідно, репертуарну політику конкурсів передусім було зорієнтовано на втілення у сценічних формах багатогранного трудового життя радянського народу, освітивання його трудових звичаїв, що, однак, не зменшувало мистецької вартості творів.

Аналіз розвитку неформальної хореографічної освіти дорослих періоду 40–50х рр. ХХ ст. дозволив визначити його етапом панування соціалістичного реалізму в мистецтві, жорсткої репертуарної політики, посилення ідеологічного тиску на будь-які прояви художньої творчості. Безперечно, об'єктивні процеси суспільно-політичного устрою визначали формування цілей, завдань та змісту аматорської мистецької активності. Однак, всупереч загальній ідеологічній доктрині Мінкультури УРСР, орієнтованій винятково на сценічну ілюстрацію політичних гасел, українські танцювальні ансамблі демонстрували свою національну належність. Зокрема, з офіційних звітів періоду 1947–1949 рр. дізнаємося, що після проведення Республіканської олімпіади художньої самодіяльності 1947 р. значно збагатився репертуар самодіяльних гуртків танцю новими творами. Поширеними стали як хореографічні сюїти, так і окремі різножанрові танцювальні зразки. Водночас танці так званої «актуальної тематики», які відтворювали соціальні та трудові процеси, дозволяючи радянській молоді, залишалися пріоритетними і становили окрему групу. Найвідоміші серед них – «Молодіжний танець», «Матроський танець», «Флотська пляска», «Танець лісорубів» (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 332, арк. 36-47).

У «Підсумках Республіканського огляду гуртків художньої самодіяльності» 1951 р. так схарактеризовано стан хореографічного аматорства: «Бурхливий розквіт в Україні танцювального жанру проілюстрований не тільки розширенням мережі танцювальних гуртків у більшості клубних установ, але й проведенням плідної роботи зі створення нових творів на актуальну тематику. Український народний танець звільнюється від невласливих йому трюкацьких рухів, з'являються нові танцювальні сюїти, в яких відтворюються нові традиції, звичаї, побут молоді, зокрема «Свято врожаю» (гуртки Чернівецької, Вінницької обл.), «Комсомольсько-молодіжне весілля» (гуртки Вінницької обл.), «Обжинки» (гуртки Полтавської обл.), «Збір урожаю» (гуртки Одеської обл.) (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр.502, арк. 135).

Результати проведення олімпіад та оглядів художньої самодіяльності виявляли реальний рівень виконавської майстерності аматорів, стимулювали впровадження офіційних ініціатив щодо його підвищення. Просвітницький характер культурно-мистецьких заходів потверджує факт тривалої й системної практичної підготовки учасників гуртків. На законодавчому рівні було затверджено програму навчально-методичної роботи з виконавцями творчих колективів. Обов'язковим етапом до конкурсних змагань було проведення семінарів, консультацій, зустрічей із майстрами мистецтва задля уточнення репертуару та

практичних порад аматорам. Наприклад, увага організаторів Республіканського конкурсу концертно-естрадної самодіяльності 20–27 вересня 1946 р. була зосереджена на розширенні жанрових та змістових меж аматорської естради шляхом проведення практичних консультацій колективам та «одинакам-виконавцям», зокрема й хореографічного жанру (ЦДАВО України. Ф. 5132. Оп. 1. Спр. 13, арк. 1–13).

Незважаючи на проаналізований конструктив в організації хореографічної творчості в аматорському середовищі, підпорядкованість танцювального жанру загальним ідеологічним канонам розвитку самодіяльного мистецтва внеможливлывала будь-які прояви диверсифікації його змісту. Стратегією репертуарної політики хореографічної активності було визначене створення концертних номерів, безпосередньо пов'язаних із життям радянського суспільства, з важливими політичними подіями, трудовими процесами. Відповідно, серед пріоритетів хореографічної активності аматорів було не стільки виконавство, скільки реалізація політико-виховних завдань. Як невід'ємний складник тоталітарної культури, радянський танець було проголошено засобом ідеологічного виховання, тому всілякі прояви хореографічного аматорства відчували чітку цензурну регламентацію.

Необхідно констатувати, що народно-сценічний танець, на відміну від інших видів хореографічного мистецтва, було культивовано як дієвий чинник виховання радянської молоді. Гуртки народного танцю, крім виховної та освітньої функцій, відігравали ще й важливу пропагандистську роль у соціумі. Панування народної хореографії в репертуарі аматорських об'єднань було офіційно задеклароване, зокрема, у підсумках Республіканського огляду самодіяльності 1951 р. Комітет у справах культурно-освітніх установ УРСР зобов'язувався вдосконалювати зміст навчально-виховної роботи танцювальних гуртків народно-сценічного жанру в таких напрямках: а) методично забезпечувати розвиток народного танцю в умовах гурткової роботи; б) узяти на облік хореографічні колективи та індивідуальних виконавців, що працюють у народному жанрі; в) сприяти зростанню народного танцю в репертуарній політиці гуртків; г) заохочувати змагання між клубами, гуртками й танцюристами на кращу організацію навчання народної хореографії; д) проводити щомісячні одноденні семінари для керівників гуртків народного танцю; ж) провести в 1951 р. атестацію керівників танцювальних гуртків при будинках культури, усунувши від керівництва гурткової роботи непрофесійних осіб (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 502, арк. 150).

Об'єктивно зауважимо, що автентична українська хореографія в якійсній сценічній обробці та технічному виконанні з'являлася в аматорському середовищі не часто. Культивування в гуртках винятково танців радянського походження спричинювало панування на самодіяльній сцені низькопробних номерів, засмічених одноманітними й екліктичними рухами. Натомість беззаперечну офіційну підтримку відчувала популяризація хореографічних зразків так званої «сучасної тематики», які віддзеркалювали радянську ідеологію соцреалізму, їх часто створювали на

основі однотипних рухів і малюнків низької мистецької якості. Пріоритети надмірно політизованої репертуарної політики було висвітлено в резолюціях, спрямованих на посилення контролю за навчально-виховною роботою хореографів-аматорів, підтримки самодіяльних танцювальних колективів, які презентують у сценічних номерах тематику радянської дійсності (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 643, арк. 9). Безумовно, поширення уніфікованих композиційних побудов позбавляло танцювальні номери оригінального мистецького обличчя, національного колориту, глибокої ідейної основи, унеможлиблюючи повноцінний розвиток народної хореографії. Водночас траплялися звіти БНТ, у яких ішлося про іншу стратегію методистів-хореографів, спрямування їхньої професійної активності на узагальнення досвіду етнографічно-пошукової роботи збирачів фольклору, упорядкування автентичного матеріалу, організацію навчально-курсних заходів, створення лекцій із питань розвитку національної хореографії (ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 502, арк. 138–139). Тож, можемо висувати, що на даному етапі розвитку справжньої української хореографії у закладах масової культури мав здебільшого латентний характер і відбувався у творчості персоніфікованих її носіїв.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, в результаті дослідження розвитку хореографічної освіти дорослих в Україні в історичному контексті можемо констатувати, що у виокремлений період 40-50-х рр. ХХ ст. саме хореографічне аматорство сформувалося у цілісний напрямок позаінституційної мистецької підготовки. Стратегічні завдання цього соціокультурного феномену, його сутнісні характеристики та смислова наповненість мали різні педагогічні цілі, детерміновані суспільно-політичним та соціокультурним контекстами. Організаційне керівництво аматорською хореографічною творчістю було врегульоване нормативами профільних відомств (освіти і культури), статутними документами закладів масової культури, профільних професійних і громадських творчих організацій, окремими резолюціями, ініційованими діячами культури і мистецтва. Ідеологічна заангажованість щодо танцювального аматорства дорослих, буквально чи опосередковано відображена в законодавчих ініціативах різних років, спричиняла однобічність у формуванні його репертуарних тенденцій, жанрової спрямованості. Водночас зазначимо, що у процесі формування змістового наповнення позаінституційних форм хореографічної освіти відбувалася активна кореляція ідеологічних і просвітницьких чинників; крім розвитку виконавських умінь в аматорів реалізовувався комплекс морально-естетичних завдань, що потверджувало педагогічні ресурси самодіяльної хореографії.

Перспективними напрямками подальших наукових розвідок вважаємо дослідження тенденцій неформальної хореографічної освіти в Україні на різних етапах історичного поступу в теоретико-методологічному та праксеологічному вимірах.

Список використаних джерел

- Благова Т. О. (2021). Розвиток хореографічної освіти в Україні (XX – початок XXI ст.) : дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04. Полтава.
- Годовой отчет о работе Управления художественной самодеятельности комитета и Центрального Дома народного творчества УССР за 1947 год. ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 149, 49.
- Годовые отчеты о работе Управления художественной самодеятельности комитета и Центрального Дома народного творчества УССР за 1946 год. ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 60, 66.
- Докладные записки Комитета по делам культурно-просветительной работы УССР о состоянии художественной самодеятельности в УССР, направленные Совету Министров УССР за 1949 год. ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 332,131.
- Докладные записки, справки о состоянии культурно-просветительной работы в УССР, направленные ЦК КП(б)У, 1951 р. ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 502, 249.
- Долинова, К. (1975). Клуб і виховання творчої особистості. *Соціалістична культура*, 3, 26-27.
- Дорогих, Л.В. (1998 а). *Аматорське мистецтво як історико-культурне явище (на матеріалах України другої половини XIX ст.)*: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01. Київ.
- Дорогих, Л.В. (1998 b). *Аматорське мистецтво як історико-культурне явище (на матеріалах України другої половини XIX ст.)*: дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01. Київ.
- Інформації про фестиваль самодіяльного мистецтва до святкування 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції, 1966 р. ЦДАВО України. Ф. 5116. Оп. 6. Спр. 151, 69.
- Матеріали Республіканського конкурсу концертно-естрадної самодіяльності УРСР в серпні–вересні 1946 р. ЦДАВО України. Ф. 5132. Оп. 1. Спр. 13, 299.
- Положения о клубных учреждениях, утвержденные Комитетом по делам культурно-просветительных учреждений при Совете Министров УССР в 1947 г. ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 134, 54.
- Приказы председателя Комитета по делам культурно-просветительной работы УССР по основной деятельности за 1950 год. ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 386, 210.
- Протоколы №№ 19-28 заседаний Комитета по делам культурно-просветительных учреждений УССР и документы к протоколам за 1947 год. ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 102, 174.
- Стенограмма республиканского совещания-семинара заведующих городскими отделами культурно-просветительной работы, состоявшегося 15 августа 1952 года в г. Киеве. ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 643, 97.
- Стенограмма совещания руководителей художественной самодеятельности г. Киева, состоявшегося 10 марта 1947 г. ЦДАВО України. Ф. 4762. Оп. 1. Спр. 148, 64.

References (translated and transliterated)

- Blahova, T.O. (2021a). Rozvytok khoreohrafichnoi osvity v Ukraini (XX – pochatok XXI st.) [Development of choreographic education in Ukraine (XX – beginning of XXI century)]: dys. ... d-ra. ped. nauk: 13.00.04. Poltava [in Ukrainian].
- Dokladnye zapysky Komyteta po delam kulturno-prosvetytelnoi raboty USSR o sostoiannyi khudozhestvennoi samodeiatelnosti v USSR, napravlennye Sovetu Mynystrov USSR za 1949 hod [Reports of the Committee for Cultural and Educational Work of the Ukrainian SSR on the state of amateur art in the Ukrainian SSR, sent to the Council of Ministers of the Ukrainian SSR for 1949]. TsDAVO Ukrainy. F. 4762. Op. 1. Spr. 332, 131 [in Russian].
- Dokladnye zapysky, spravky o sostoiannyi kulturno-prosvetytelnoi raboty v USSR, napravlennye TsK KP(b)U, 1951 r. [Memorandums, certificates on the state of cultural and educational work in the Ukrainian SSR, sent to the Central Committee of the CP(b)U, 1951]. TsDAVO Ukrainy. F. 4762. Op. 1. Spr. 502, 249 [in Russian].
- Dolynova, K. (1975). Klub i vykhovannia tvorchoi osobystosti [Club and training of creative specialties]. *Sotsialistychna kultura*, 3, 26-27 [in Ukrainian].
- Dorohykh, L.V. (1998 a). Amatorske mystetstvo yak istoryko-kulturne yavyshe (na materialakh Ukrainy druhoi polovyny XIX st.) [Amateur art as a historical and cultural phenomenon (based on Ukrainian materials of the second half of the 19th century)]: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 17.00.01. Kyiv [in Ukrainian].
- Dorohykh, L.V. (1998 b). Amatorske mystetstvo yak istoryko-kulturne yavyshe (na materialakh Ukrainy druhoi polovyny XIX st.) [Amateur art as a historical and cultural phenomenon (based on Ukrainian materials of the second half of the 19th century)]: dys. ... kand. ist. nauk: 17.00.01. Kyiv [in Ukrainian].
- Hodovoi otchet o rabote Upravleniya khudozhestvennoi samodeiatelnosti komyteta y Tsentralnogo Doma narodnogo tvorchestva USSR za 1947 hod [Annual report on the work of the Administration of Amateur Art Committee and the Central House of Folk Art of the Ukrainian SSR for 1947]. TsDAVO Ukrainy. F. 4762. Op. 1. Spr. 149, 49 [in Russian].
- Hodovye otchety o rabote Upravleniya khudozhestvennoi samodeiatelnosti komyteta i Tsentralnogo Doma narodnogo tvorchestva USSR za 1946 hod [Annual reports on the work of the Administration of Amateur Art Committee and the Central House of Folk Art of the Ukrainian SSR for 1946]. TsDAVO Ukrainy. F. 4762. Op. 1. Spr. 60, 66 [in Russian].
- Informatsii pro festyval samodiialnogo mystetstva do sviatkuvaniia 50-richchia Velykoi Zhovtnevoi sotsialistychnoi revoliutsii, 1966 r. [Information about the festival of amateur art to celebrate the 50th anniversary of the Great October Socialist Revolution, 1966]. TsDAVO Ukrainy. F. 5116. Op. 6. Spr. 151, 69 [in Ukrainian].
- Materialy Respublikanskoho konkursu kontsertno-estradnoi samodiialnosti URSS v serpni-veresni 1946 r. [Materials of the Republican competition of concert and variety amateur performances of the Ukrainian SSR in August–September 1946]. TsDAVO Ukrainy. F. 5132. Op. 1. Spr. 13, 299 [in Ukrainian].
- Polozheniia o klubnykh uchrezhdeniakh, utverzhennye Komytetom po delam

- kulturno-prosvetytelnykh uchrezhdeniy pry Sovete Mynystrov USSR v 1947 h. [Regulations on club institutions approved by the Committee for Cultural and Educational Institutions under the Council of Ministers of the Ukrainian SSR in 1947]. TsDAVO Ukrainy. F. 4762. Op. 1. Spr. 134, 54 [in Russian].
- Protokoly №№ 19-28 zasedanyi Komyteta po delam kulturno-prosvetytelnykh uchrezhdeniy USSR y dokumenty k protokolam za 1947 hod [Minutes No. 19-28 of the meetings of the Committee for Cultural and Educational Institutions of the Ukrainian SSR and documents to the minutes for 1947]. TsDAVO Ukrainy. F. 4762. Op. 1. Spr. 102, 174 [in Russian].
- Prykazy predsedatelya Komyteta po delam kulturno-prosvetytelnoi raboty USSR po osnovnoi deiatelnosti za 1950 hod [Orders of the Chairman of the Committee for Cultural and Educational Work of the Ukrainian SSR on the main activity for 1950]. TsDAVO Ukrainy. F. 4762. Op. 1. Spr. 386, 210 [in Russian].
- Stenohramma respublikanskoho soveshchanyia-semynara zaveduiushchykh horodskymy otdelamy kulturno-prosvetytelnoi raboty, sostoiavshehosia 15 avhusta 1952 hoda v h. Kyeve [Transcript of the republican meeting-seminar of the heads of the city departments of cultural and educational work, held on August 15, 1952 in Kyiv]. TsDAVO Ukrainy. F. 4762. Op. 1. Spr. 643, 97 [in Russian].
- Stenohramma soveshchanyia rukovodytelei khudozhestvennoi samodeiatelnosti h. Kyeve, sostoiavshehosia 10 marta 1947 h. [Transcript of the meeting of leaders of amateur art activities in Kyiv, held on March 10, 1947]. TsDAVO Ukrainy. F. 4762. Op. 1. Spr. 148, 64 [in Russian].

УДК 372.8:811.161.2 (485)

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.162-171](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.162-171)

Vovk Myroslava – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine*

Вовк Мирослава Петрівна – *доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>

E-mail: miravovk79@gmail.com

MOTHER TONGUE TEACHING AS A PRIORITY IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION: THE SWEDISH EXPERIENCE FOR UKRAINE

Abstract. *The article outlines the legislative and regulatory framework for ensuring mother tongue teaching in the context of Ukrainian realities, identifies valuable educational practices of mother tongue teaching in Sweden,*